

8. Справа «Джоджай проти Албанії» (Заява № 15227/19). Рішення Європейського суду з прав людини від 9 лютого 2021 р. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/dzhodzhay_against_albania.pdf.

9. Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2020 р., № 4-п/2020/. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-20#Text>.

10. Про Вищу раду правосуддя. Закон України в редакції від 16 жовтня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19/ed20191107#Text>.

ОСТАПЕНКО Олександр,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічно - правових дисциплін

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку України характеризується функціонуванням правової системи в умовах воєнного стану, що зумовлює необхідність переосмислення механізмів забезпечення та захисту конституційних прав і свобод людини. Війна створює об'єктивні передумови для обмеження окремих прав, однак такі обмеження повинні відповідати принципам законності, пропорційності та необхідності в демократичному суспільстві.

Конституційні права і свободи людини є базовою цінністю правової держави, а їх забезпечення – ключовим обов'язком держави. У період воєнного стану держава отримує додаткові повноваження, що можуть впливати на обсяг прав і свобод громадян. Водночас навіть за таких умов не допускається обмеження основоположних прав, зокрема права на життя, заборони катувань, права на судовий захист.

Особливу роль у забезпеченні прав людини відіграє судова влада як гарант справедливості та верховенства права. Судовий захист є універсальним механізмом відновлення порушених прав і свобод, що набуває особливого значення в умовах війни. Як зазначається у наукових дослідженнях, ефективність судового захисту прямо залежить від інституційної спроможності судової системи функціонувати навіть в умовах кризових явищ [3, с. 7].

В умовах воєнного стану судова система України стикається з низкою викликів, серед яких:

- обмеження доступу до правосуддя через безпекові фактори;
- переміщення судів;
- кадровий дефіцит;
- збільшення кількості справ, пов'язаних із воєнними злочинами.

Попри зазначені труднощі, судова система продовжує виконувати свої функції, що свідчить про її стійкість та адаптивність. Важливу роль у цьому відіграє цифровізація судочинства та впровадження дистанційних форм розгляду справ.

Окрему увагу слід приділити діяльності Конституційного Суду України, який забезпечує конституційний контроль і відіграє ключову роль у гарантуванні прав людини. У науковій літературі підкреслюється, що Конституційний Суд є важливим інструментом стримування державної влади та запобігання зловживанням у сфері прав людини [2, с. 598]. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли ризики порушення прав значно зростають.

Водночас міжнародно-правові стандарти також відіграють значну роль у формуванні механізмів захисту прав людини. Україна як учасник міжнародних договорів зобов'язана дотримуватися стандартів, встановлених міжнародним правом, навіть в умовах війни. Це стосується, зокрема, практики Європейського суду з прав людини, яка є орієнтиром для національних судів.

Значний вплив на реалізацію прав людини в умовах воєнного стану має також кримінально-правова політика держави. Зокрема, питання кваліфікації кримінальних правопорушень у період воєнного стану мають важливе значення для забезпечення справедливості та притягнення винних до відповідальності [4, с. 3].

Крім того, важливо враховувати соціально-правові аспекти реалізації прав людини, зокрема трудові права, які зазнають суттєвих змін під впливом воєнного стану. Дослідження показують, що воєнний стан істотно впливає на реалізацію трудових прав громадян, що потребує адаптації законодавства та практики його застосування [1, с. 96].

Таким чином, судовий захист прав людини в умовах воєнного стану є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Його ефективність залежить від:

- стабільності функціонування судової системи;
- дотримання конституційних принципів;
- узгодженості національного законодавства з міжнародними стандартами;
- належного рівня правової культури.

У підсумку слід зазначити, що навіть в умовах війни держава повинна забезпечувати належний рівень захисту прав людини, оскільки саме це є показником її демократичності та правової зрілості.

Список використаних джерел:

1. Остапенко О. Є. Вплив воєнного стану на реалізацію трудових прав, Трудові та соціальні права в Україні: європейська інтеграція, воєнний стан, повоєнне відновлення : матеріали наук.-практ. конф. Київ, 2025. С. 96–97.
2. Остапенко О. Є., Гапотій В. Д., Гігін О. В. Роль Конституційного Суду України в гарантуванні конституційних прав громадян. *Наукові перспективи*. 2024. № 6 (48). С. 595–604.

3. Остапенко О. Є. Роль Конституційного Суду України в гарантуванні прав громадян, Розвиток законодавства України в публічній сфері в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця, 2026. С. 71–82.

4. Ostapenko. O., Sasko O., Shvedova H., Orobets K., Ovcharenko R. Criminal offence during martial law in Ukraine: peculiarities of qualification. *Bangladesh Journal of Multidisciplinary Scientific Research*. 2026. Vol. 11, No. 1.

ПАЩЕНКО Ірина,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на працю є одним з фундаментальних прав людини, що встановлене міжнародно-правовими актами та визнане усіма державами світу. Загальновідомо, що це право належить до групи соціально-економічних прав. Відповідно до норм міжнародного законодавства в сфері праці, насамперед, Європейської соціальної хартії (переглянутої) [1], ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено [13], що в умовах надзвичайного чи воєнного стану для захисту державних інтересів, національної безпеки, здоров'я людей допустимо застосувати обмеження, які встановлені законом та необхідні в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших людей.

Запровадження в Україні воєнного стану Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [10], визначило правове врегулювання відносин у всіх сферах суспільного життя. Так,